

ญี่ปุ่นกับการพัฒนามาตรการริเริ่มเชียงใหม่ : บทบาท แรงจูงใจ และความท้าทาย

นิรุตติ มักริพนธ์*

บทคัดย่อ

ญี่ปุ่นมีบทบาทสำคัญในการพัฒนามาตรการริเริ่มเชียงใหม่ (Chiang Mai Initiative: CMI) ซึ่งเป็นความตกลงแลกเปลี่ยนเงินตราทวิภาคีระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน+3 เพื่อเสริมสภาพคล่องระหว่างกันในการแก้ไขปัญหาดุลการชำระเงิน ปัจจุบัน CMI ได้พัฒนาไปสู่การเป็นพหุภาคี (Chiang Mai Initiative Multilateralization: CMIM) ทั้งที่ญี่ปุ่นเผชิญกับปัญหาเศรษฐกิจถดถอย เหตุใดญี่ปุ่นแสดงบทบาทเชิงรุกในการพัฒนามาตรการริเริ่มทางการเงินนี้ ญี่ปุ่นมีบทบาทอย่างไร และอะไรคือความท้าทายสำคัญของญี่ปุ่นในการอธิบายและวิเคราะห์บทบาทญี่ปุ่นในเรื่องนี้ บทความนี้ใช้กรอบแนวคิด “สังคมนิยมเชิงเศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศ” เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่า ญี่ปุ่นมีบทบาทสำคัญ 4 ประการด้วยกัน คือ 1) บทบาทในการนำเสนอความคิดเกี่ยวกับการจัดหาสภาพคล่องฉุกเฉินระหว่างประเทศ 2) บทบาทนำในฐานะเป็นผู้ให้ข้อผูกพันการให้สภาพคล่องทางการเงิน

ฉุกเฉินระหว่างประเทศ 3) บทบาทในการเป็นผู้นำการเจรจาแลกเปลี่ยนเงินตราทวิภาคี และ 4) บทบาทในการเป็นผู้ประสานระหว่างสถาบันของภูมิภาคและสถาบันการเงินของโลก สำหรับแรงจูงใจของญี่ปุ่นในการพัฒนา CMI และ CMIM นั้นผลประโยชน์แห่งชาติด้านเศรษฐกิจและการเมืองเป็นแรงจูงใจสำคัญของญี่ปุ่น ผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ 1) CMI และ CMIM ช่วยรักษาเสถียรภาพทางการเงินภายในภูมิภาคเอเชีย ซึ่งญี่ปุ่นมีผลประโยชน์อย่างแนบแน่น 2) ญี่ปุ่นต้องการใช้เงินทุนสำรองระหว่างประเทศของตนที่มีปริมาณมหาศาลให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และ 3) ญี่ปุ่นหวังให้ CMI และ CMIM เป็นอีกหนึ่งช่องทางที่จะสนับสนุนการผลักดันเงินเยนให้เป็นสกุลเงินสากล สำหรับผลประโยชน์ทางการเมืองนั้น ได้แก่ 1) ญี่ปุ่นต้องการเสริมสร้างอำนาจของตนภายในภูมิภาคผ่านมาตรการริเริ่มภูมิภาคด้านการเงิน 2) CMI และ CMIM สร้างแนวการป้องกันความเสี่ยงและอำนาจต่อรองให้กับญี่ปุ่นและประเทศสมาชิก และ 3) ประเทศสมาชิกสามารถรวมเงินซึ่งมีอำนาจมากกว่าทั้งด้านเศรษฐกิจและการทหารในความร่วมมือภูมิภาคด้านการเงิน ในการติดตามผลประโยชน์เหล่านี้ ญี่ปุ่นต้องเผชิญกับความท้าทายทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลก

คำ

สำคัญ

บทบาทญี่ปุ่น, มาตรการริเริ่มเชียงใหม่, ความตกลงแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่างประเทศ, สังคมนิยมเชิงเศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศ, ผลประโยชน์แห่งชาติ

* นักวิจัย, สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 99 หมู่ 18 ถ.พหลโยธิน อ.คลองหลวง จ.ปทุมธานี, อีเมล: nirinthon@asia.tu.ac.th.

Japan and the Development of the Chiang Mai Initiative: Roles, Motivations, and Challenges

Nirinthorn Mesupnikom*

Abstract

Japan has played an important role in the development of the Chiang Mai Initiative (CMI) and its multilateralization (CMIM). CMIM is the regional financial initiative created by ASEAN+3 countries to address short-term liquidity difficulties in response to financial crises. Considering Japan's economic recession, why has it been active in promoting this initiative? How has Japan conducted its role in the CMI? What are the economic and political challenges facing Japan? In order to answer these questions, this paper employs realism in international political economy to analyze Japan's role in the development of this initiative. The findings reveal that Japan has played a leading role as an ideational facilitator, financial contributor, and negotiation leader. Japan has also served as the liaison between regional and global financial institutions. Japan has major economic and political interests to

consider. First, Japan perceives its vital economic interests in maintaining financial stability in the region. Second, Japan aims to utilize its foreign reserves more efficiently through currency swap agreements. Third, Japan can employ the CMI and CMIM in order to facilitate the internationalization of the yen. At the same time, Japan wants to strengthen its political power in the region through these regional financial initiatives. The primary threat comes from China, which wields both economic and military power in the region. This paper analyses the challenges that Japan faces at the regional and global level.

Key words

Japan's role, Chiang Mai Initiative, currency swap agreement, realism in international political economy, national interests

* Researcher, Institute of East Asian Studies, Thammasat University, 99, Paholyothin Road, Klongluang, Pathumthani, email: nirinthorn@asia.tu.ac.th.

1. ที่มาและความสำคัญของปัญหา

เป็นที่ทราบกันดีว่าในปี 2540-2541 ได้เกิดวิกฤตเศรษฐกิจการเงินในเอเชียซึ่งเริ่มจากประเทศไทย และลุกลามไปยังหลายประเทศในภูมิภาค เช่น มาเลเซีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ เกาหลีใต้ ส่งผลให้บางประเทศ เช่น ไทย อินโดนีเซีย ต้องขอเข้ารับความช่วยเหลือทางการเงินจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund: IMF) วิกฤตเศรษฐกิจการเงินที่เกิดขึ้นมีสาเหตุหลักมาจากปัญหาดุลการชำระเงินขาดสภาพคล่องในระยะสั้น เมื่อเกิดวิกฤตการณ์ดังกล่าว ญี่ปุ่นได้แสดงบทบาทเชิงรุกในการแก้ไขปัญหา และเสนอวิธีป้องกันไม่ให้เกิดวิกฤตเศรษฐกิจอีกครั้ง โดยในช่วงปี 2540-2542 ญี่ปุ่นได้เสนอมาตรการให้ความช่วยเหลือหลายประการ ได้แก่ ข้อเสนอการจัดตั้งกองทุนการเงินเอเชีย (Asian Monetary Fund: AMF) จำนวนวงเงิน 1,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ เพื่อให้ความช่วยเหลือประเทศในภูมิภาคเอเชียที่ประสบวิกฤตเศรษฐกิจได้นำไปเสริมสภาพคล่องทางการเงิน¹ โครงการให้กู้ดอกเบี้ยต่ำต่างๆ เพื่อช่วยเหลือประเทศที่ประสบปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจ เช่น มาตรการริเริ่มมิยาซาวาใหม่ (New Miyazawa Initiative: NMI) และแผนเงินยืมพิเศษสำหรับให้กู้ (Special Yen Loan Facility) เป็นต้น (Ministry of Foreign Affairs, 2014)

ตั้งแต่ปี 2543 เป็นต้นมา ญี่ปุ่นมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมความร่วมมือด้านการเงินระหว่างประเทศในภูมิภาคเอเชีย เนื่องจากญี่ปุ่นและประเทศในเอเชียต่างตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาความร่วมมือด้านเศรษฐกิจและ

การเงินในภูมิภาคให้มีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น เพื่อส่งเสริมและดูแลเสถียรภาพไม่ให้เกิดวิกฤตเศรษฐกิจขึ้นอีก มาตรการริเริ่มเชียงใหม่ (Chiang Mai Initiative: CMI) เป็นความตกลงแลกเปลี่ยนเงินตราแบบทวิภาคีระหว่างประเทศอาเซียน+3 ที่จัดตั้งขึ้นในการประชุมรัฐมนตรีคลังอาเซียน+3 (ASEAN+3 Finance Ministers' Meeting: AFMM+3) ในปี 2543 ณ จังหวัดเชียงใหม่ ประเทศไทย โดยมีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อช่วยเสริมสภาพคล่องระหว่างประเทศสมาชิก กรณีประสบปัญหาดุลการชำระเงินขาดสภาพคล่องในระยะสั้น และเป็นส่วนเสริมความช่วยเหลือทางการเงินที่ได้รับจากองค์การการเงินระหว่างประเทศ (สำนักนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศ, วารสารการเงินการคลัง ปีที่ 23 ฉ.67, เม.ย.-มิ.ย. 2554, น.109)

ปัจจุบัน CMI ได้รับการพัฒนาไปเป็นความตกลงแบบพหุภาคี (CMI Multilateralization: CMIM) ซึ่งทำหน้าที่เป็นกลไกทางการเงินในรูปแบบ Self - Managed Reserved Pooling Arrangement (SRPA) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเสริมสภาพคล่องให้แก่ประเทศสมาชิก มีการขยายขนาดกองทุนให้มากขึ้นจาก 80,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ เป็น 240,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ (กลุ่มประเทศ+3 สมทบเงินร่วมกันในสัดส่วนร้อยละ 80 ของกองทุน CMIM และกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียนสมทบร้อยละ 20) มีผลบังคับใช้ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 2557 (สำนักนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศ, วารสารการเงินการคลัง ปีที่ 23 ฉ.67, เม.ย.-มิ.ย. 2554, น.110-111)

¹ ข้อเสนอ AMF ต้องล้มเลิกไปเนื่องจาก IMF และสหรัฐอเมริกาไม่เห็นด้วย รวมทั้งจีนก็มีความไม่ไว้วางใจในแนวคิดและการแสดงบทบาทนำของญี่ปุ่นในเรื่องนี้เช่นกันในช่วงเวลานั้น

CMIM ยังมีการปรับปรุงเงื่อนไขอื่นๆ เพื่อประโยชน์แก่ประเทศสมาชิก เช่น การเพิ่มสัดส่วนการเบิกถอนที่ไม่เชื่อมโยงกับเงื่อนไขของ IMF (IMF De-Linked Portion) จากร้อยละ 20 เป็นร้อยละ 30² การจัดตั้งกลไกการให้ความช่วยเหลือทางการเงินเพื่อป้องกันการเกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจที่ชื่อว่า “CMIM Precautionary Line (CMIM-PL)” เพื่อเตือนเรื่องความผันผวนของเศรษฐกิจโลกและของภูมิภาคที่อาจนำไปสู่วิกฤตเศรษฐกิจ (The Joint Statement of the 15th ASEAN+3 Finance Ministers and Central Bank Governors’ Meeting 3 May 2012, Manila, the Philippines, p.2) ยิ่งไปกว่านั้น ในต้นปี 2554 รัฐมนตรีคลังอาเซียน+3 ได้เห็นชอบให้จัดตั้งสำนักงานเศรษฐกิจมหภาคอาเซียน+3 (ASEAN+3 Macroeconomic Research Office: AMRO) เพื่อทำหน้าที่ในการติดตามภาวะเศรษฐกิจของภูมิภาคในยามที่ยังไม่เกิดวิกฤต ตรวจสอบการปฏิบัติตามเงื่อนไขของประเทศสมาชิกที่ขอรับความช่วยเหลือในยามที่เกิดวิกฤต รวมทั้งสนับสนุนการดำเนินงานอื่นๆ ของ CMIM อีกด้วย (The Joint Ministerial Statement of The 14th ASEAN+3 Finance Ministers’ Meeting 4 May 2011, Ha Noi, Viet Nam, p.2)

ในการพัฒนามาตรการริเริ่ม CMI ไปสู่ CMIM นี้ ญี่ปุ่นมีบทบาทสำคัญ ทั้งที่ญี่ปุ่นเผชิญกับปัญหาภาวะเศรษฐกิจในประเทศตกถอยมากกว่า 2 ทศวรรษ แต่เหตุใดญี่ปุ่นจึงเปลี่ยนมามีบทบาทเชิงรุกมากขึ้นในการส่งเสริมความร่วมมือนี้

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อศึกษาบทบาท แรงจูงใจ/ผลประโยชน์ และความท้าทายที่สำคัญของญี่ปุ่นในการพัฒนามาตรการริเริ่ม CMI และ CMIM การศึกษานี้มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะไม่เพียงมาตรการริเริ่ม CMI และ CMIM เป็นกลไกทางการเงินที่สำคัญของภูมิภาค แต่การพัฒนามาตรการริเริ่มนี้มักถูกมองว่าเป็นเรื่องเกมของอำนาจที่ญี่ปุ่นมีส่วนร่วมเป็นสำคัญ การศึกษานี้จึงไม่เพียงช่วยให้เข้าใจบทบาทญี่ปุ่นในเรื่องนี้เท่านั้น แต่ยังทำให้เข้าใจการเมืองระหว่างประเทศที่เกิดขึ้นในบริบทความร่วมมือนี้ด้วย

เนื้อหาส่วนถัดไปจะอธิบายถึงวิธีการศึกษา บทบาท ผลประโยชน์ ความท้าทายของญี่ปุ่นในการพัฒนา CMI และ CMIM รวมทั้งบทสรุป

2. วิธีการศึกษา

เพื่อที่จะตอบคำถามข้างต้น บทความนี้มีวิธีการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

2.1 การเก็บข้อมูล (Data Collection)

ได้รวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่างๆ ทั้งเอกสารประเภทปฐมภูมิซึ่งได้แก่ รายงานเอกสารการประชุม ข้อมูลทางสถิติ และเอกสารประเภททุติยภูมิ ได้แก่ บทความจากวารสารวิชาการ หนังสือ หนังสือพิมพ์และเว็บไซต์ งานวิจัยวิทยานิพนธ์ อื่นๆ เป็นต้น

2.2 การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis)

บทความนี้ใช้กรอบแนวคิด สัจนิยมเชิงเศรษฐกิจศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศ (realism

² ในการขอรับความช่วยเหลือจากกองทุน CMIM มีเพียงร้อยละ 30 ของวงเงินทั้งหมดเท่านั้น ที่ประเทศสมาชิกจะสามารถขอรับความช่วยเหลือเบื้องต้นได้ทันที โดยไม่ต้องผ่านโปรแกรมเงื่อนไขของ IMF ส่วนนี้ เรียกว่า CMIM delinked-portion ส่วนอีกร้อยละ 70 ที่เหลือ จะขอใช้ได้ก็ต่อเมื่อผ่านการอนุมัติและเข้าโปรแกรมเงื่อนไขของ IMF แล้ว ซึ่งส่วนนี้ เรียกว่า CMIM Linked-Portion ในการพิจารณาอนุมัติวงเงินช่วยเหลือ คณะกรรมการจะประเมินจากภาวะเศรษฐกิจ ความจำเป็นที่ต้องใช้เงินของประเทศผู้ร้องขอ และเงื่อนไขการปฏิบัติหลังจากได้รับวงเงินช่วยเหลือแล้ว

in international political economy) ในการวิเคราะห์บทบาทญี่ปุ่นในการพัฒนา CMI และ CMIM กรอบแนวคิดนี้มองว่ารัฐที่มีอำนาจเข้ามามีส่วนร่วมกับการส่งเสริมความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจระหว่างประเทศ เพื่อติดตามผลประโยชน์จากการสร้างสถาบันของภูมิภาคที่พึ่งพิงกัน แม้ผลประโยชน์ร่วมกันกับรัฐอื่นจะมีความเป็นไปได้ในแง่เสถียรภาพของระบบระหว่างประเทศ แต่นโยบายที่แต่ละรัฐเน้นคือ ผลประโยชน์ซึ่งไม่ใช่แค่ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ แต่อิทธิพลทางการเมืองและความมั่นคงด้วย ความขัดแย้งในผลประโยชน์เป็นอุปสรรคต่อความร่วมมือระหว่างประเทศ ดังนั้น ภูมิภาคนิยมทางเศรษฐกิจจึงเป็นภาพสะท้อนของปัจจัยทางการเมืองทั้งในเรื่องของอำนาจและผลประโยชน์ (William Grimes, 2009, p.11-26; Keohane and Nye 1989; Gilpin 1987, 2001)

นอกจากนี้ มีนักคิดอีกหลายคนที่มีมองว่า ญี่ปุ่นใช้กรอบแนวคิดสังคมนิยมเป็นหลักในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ โดยกล่าวว่า ญี่ปุ่นเป็นประเทศที่มีมหายุทธศาสตร์ (grand strategy)³ ต่อเนื่องยาวนานตลอด 150 ปี ซึ่งลักษณะที่สำคัญของมหายุทธศาสตร์ญี่ปุ่น คือ การรักษาดุลยภาพระหว่างการประชันในความมั่นคงปลอดภัยกับความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ (Richard Samuels, 2006, p.124-125; Richard Samuels, 2007, p.13-37, 185, 185-192; Kenneth Pyle, 2007, p.256; Chalmers Johnson, 1993, p.215, 216, 223)

กรอบแนวคิดนี้เป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางในหมู่นักวิเคราะห์ด้านเศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศ ดังนั้น บทความนี้จะใช้กรอบแนวคิดนี้เพื่อวิเคราะห์บทบาทของญี่ปุ่นในการพัฒนา CMI และ CMIM ซึ่งนอกจากจะช่วยให้เข้าใจความปรารถนาของญี่ปุ่นในเรื่องนี้แล้ว ยังเป็นการศึกษานโยบายต่างประเทศด้านการเงินของญี่ปุ่นในภูมิภาคเอเชียตะวันออก ซึ่งจะช่วยให้เชื่อมโยงกับภาพรวมนโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่นที่มีต่อประเทศในภูมิภาคต่อไป

3. การทบทวนวรรณกรรม

จากการสำรวจพบวรรณกรรมจำนวนหลายเรื่อง ที่ได้กล่าวถึงบทบาทของญี่ปุ่นในการพัฒนาความร่วมมือด้านการเงินในภูมิภาคเอเชียตะวันออกซึ่งรวมถึง CMI และ CMIM

Saori Katada (2001) กล่าวว่า การตอบสนองของญี่ปุ่นต่อวิกฤตการณ์การเงินเอเชีย ปี 2540 มีลักษณะที่ “สับสนและลังเล” ในตอนแรก รัฐบาลญี่ปุ่นทำงานอย่างเป็นอิสระจากสหรัฐอเมริกาและ IMF ในการออกแบบวิธีการแก้ปัญหาในระดับภูมิภาคที่รู้จักในนามกองทุนการเงินเอเชีย (Asian Monetary Fund: AMF) แต่เมื่อแนวคิด AMF ที่ญี่ปุ่นนำเสนอได้รับการปฏิเสธจากสหรัฐฯ ญี่ปุ่นหันกลับไปมีบทบาทแบบไม่กระตือรือร้น (reactive) และเมื่อ IMF ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ว่าจัดการวิกฤตเศรษฐกิจผิดพลาด ญี่ปุ่นก็กลับมาแสดงบทบาทอีกครั้ง Saori Katada (2003) กล่าวเพิ่มเติมว่า การตอบสนองของญี่ปุ่นต่อวิกฤตการณ์การเงินเอเชีย

³ จุลชีพ ชินวรรณ (2557) จากหนังสือ “โลกในศตวรรษที่ 21: กรอบการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ” กล่าวว่า “มหายุทธศาสตร์” (Grand Strategy) หมายถึง แผนยุทธศาสตร์ระดับโลกที่ประเทศมหาอำนาจกำหนดขึ้นโดยจะใช้ทรัพยากรทั้งหมดที่มีอยู่เพื่อให้บรรลุเป้าหมายทั้งทางทหารและการเมืองระดับโลก

ปี 2540 และการมีส่วนร่วมในการสร้างสถาปัตยกรรมทางการเงินระหว่างประเทศใหม่แสดงให้เห็นถึงการเกิดขึ้นของ “กลยุทธ์ถ่วงดุล” (Counterweight Strategy) ของญี่ปุ่นใน 2 ลักษณะ คือ 1) การสร้างสถาบันระดับภูมิภาค 2) การเป็นพันธมิตรกับยุโรปและเอเชีย เพื่อส่งเสริมสถานะญี่ปุ่นที่ท้าทายสหรัฐฯ

ในทำนองเดียวกัน Jennifer Amyx (2003) เชื่อว่า ญี่ปุ่นมีบทบาทเชิงรุกมากขึ้นในการสร้างความร่วมมือทางการเงินระหว่างประเทศเพื่อดำเนินการกดดันจากสหรัฐฯ ญี่ปุ่นกำลังประเมินผลประโยชน์แห่งชาติใหม่ที่เชื่อมโยงกับเอเชียตะวันออกมากขึ้น Shigeko Hayashi (2005) กล่าวว่า ความคิดริเริ่มทางการเงินของญี่ปุ่นสะท้อนการเปลี่ยนแปลงด้านนโยบายต่างประเทศที่ค่อยเป็นค่อยไป จากเคลื่อนไหวทางการเมืองเล็กน้อยเป็นเชิงรุกมากขึ้น William Grimes (2009) มองว่า ญี่ปุ่นมีบทบาทที่เหนือกว่าประเทศอื่นในทุกด้านของภูมิภาคทางการเงินในเอเชียตะวันออก บทบาทญี่ปุ่นสร้างผลกระทบต่อการดำเนินมาตรการริเริ่มทางการเงิน

นอกจากนี้ ยังมีวรรณกรรมที่ประเมินความสำเร็จของการแสดงภาวะผู้นำของญี่ปุ่นในเรื่องนี้ กลุ่มนักวิชาการที่มองว่าญี่ปุ่นไม่ประสบความสำเร็จกล่าวว่า ญี่ปุ่นพลาดโอกาสทองในการเป็นผู้นำ เพราะล้มเหลวในการดำเนินการตามข้อเสนอ AMF ของตนเอง แม้ว่าสหรัฐฯ และจีนจะคัดค้าน ญี่ปุ่นล้มเหลวในการเป็นที่พึ่งทางการเงินแหล่งสุดท้าย โดยทิ้งบทบาทนั้นให้สหรัฐฯ (Walden Bello, 1998, p.436, Heribert Dieter, 2007, p.7) กลุ่มนักวิชาการที่เห็นต่างกล่าวว่า ทั้งที่ญี่ปุ่นมีภาพของการทูตที่ล้มเหลวช่วงวิกฤตเศรษฐกิจ ญี่ปุ่นสามารถกู้ชื่อเสียงกลับมาได้อีกครั้ง

โดยการเริ่มต้นที่จะกำหนดวาระการประชุมด้านเศรษฐกิจในภูมิภาค ญี่ปุ่นได้ดำเนินการและใช้อิทธิพลทางการเงินเพื่อที่จะเสนอทางเลือกการแก้ไขปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นทั้งในรูปแบบทวิภาคีและพหุภาคี (Christopher Hughes, 2000, Jennifer Amyx, 2003, p.217, Glenn Hook et al, 2002, p.178)

กล่าวโดยสรุป วรรณกรรมส่วนใหญ่ข้างต้นศึกษาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงนโยบายแรงจูงใจและการประเมินผลของความสำเร็จของญี่ปุ่น บทความนี้ใช้กรอบแนวคิด “สังนิยมเชิงเศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศ” ซึ่งได้รับแรงบันดาลใจจากแนวทางการวิเคราะห์ของ William Grimes ที่ใช้กรอบแนวคิดดังกล่าวเช่นเดียวกันมาใช้ในการวิเคราะห์ความร่วมมือด้านการเงินระหว่างประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออก ซึ่งหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะช่วยเติมเต็มองค์ความรู้เกี่ยวกับเรื่องนี้ให้มากยิ่งขึ้น

4. บทบาทญี่ปุ่นในการพัฒนามาตรการริเริ่มเชิงใหม่จากทวิภาคีไปสู่การเป็นพหุภาคี

ในการพัฒนามาตรการริเริ่มเชิงใหม่จากความร่วมมือแบบทวิภาคี (CMI) ไปสู่การเป็นพหุภาคี (CMIM) รัฐบาลญี่ปุ่นโดยกระทรวงการคลังและธนาคารกลางญี่ปุ่นมีบทบาทสำคัญหลายประการ

4.1 บทบาทในการนำเสนอความคิดเกี่ยวกับการจัดหาสภาพคล่องฉุกเฉินระหว่างประเทศ

ญี่ปุ่นเป็นประเทศที่มีบทบาทในการสร้างวิสัยทัศน์ของความร่วมมือด้านการเงินระดับภูมิภาค และวิสัยทัศน์แรกเริ่มของ

การก่อตั้ง CMI ญี่ปุ่นเป็นผู้นำเสนอความคิด และประเทศอื่นๆ เป็นผู้ตาม (William Grimes, 2009, p.72) ญี่ปุ่นมีบทบาทในการออกแบบ โครงสร้างของ CMI และ CMIM การออกแบบ สถาบัน AMRO และคำแนะนำเชิงเทคนิคต่างๆ ในปี 2544 ญี่ปุ่นนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการ เฝ้าระวังทางเศรษฐกิจ (Economic Surveillance) ในภูมิภาค โดยได้นำเสนอเป็นข้อเสนอโครงการ แต่ข้อเสนอนี้ถูกจีนปฏิเสธ (Joel Rathus, 2009) ยิ่งไปกว่านั้น ญี่ปุ่นเป็นผู้มีอิทธิพลทาง ความคิดที่สำคัญต่อการตัดสินใจในมาตรการ CMIM ผ่านบทบาทของผู้อำนวยการของ AMRO ซึ่งปัจจุบันเป็นคนญี่ปุ่นชื่อ Mr. Yoichi Nemoto ในสถาบัน AMRO ยังมีชาวญี่ปุ่นเป็นคณะกรรมการ บริหาร คณะที่ปรึกษา และนักเศรษฐศาสตร์ ญี่ปุ่นยังมีบทบาทในการนำเสนอแนวคิดการพัฒนา CMI และ CMIM ผ่านธนาคารเพื่อการพัฒนาเอเชีย (Asian Development Bank: ADB) ซึ่งผลิต งานวิจัยและข้อเสนอแนะนโยบายต่างๆ เกี่ยวกับ CMI และ CMIM มากมาย รวมทั้งการนำเสนอ แนวคิดการพัฒนา CMIM ไปสู่การเป็น AMF อีก ครั้ง ซึ่งจากความก้าวหน้าล่าสุดของ CMIM และการจัดตั้ง AMRO ถือว่าความเป็นไปได้ที่แนวคิด การจัดตั้ง AMF จะกลับมามีค่อนข้างสูงทีเดียว

4.2 บทบาทในฐานะเป็นผู้ให้ข้อมูลพัน ในการให้สภาพคล่องฉุกเฉินระหว่างประเทศ

ด้วยญี่ปุ่นมีสถานะเป็นประเทศมหาอำนาจ ทางเศรษฐกิจที่มีเงินทุนสำรองเงินตราระหว่าง ประเทศจำนวนมากมหาศาลมาโดยตลอด ทำให้ญี่ปุ่น สามารถให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่ประเทศ

ต่างๆ ผ่านการปล่อยกู้ดอกเบี้ยต่ำ รวมถึงเป็น ผู้สนับสนุนหลักในการพัฒนาให้มีการประกันการ จัดหาเงินทุนสำรองที่มีสภาพคล่องสูงในช่วงเกิด วิกฤตแก่ประเทศในภูมิภาคเอเชียได้ โดยใน CMI และ CMIM ญี่ปุ่นให้ข้อมูลพันที่จะให้สภาพคล่อง จำนวนร้อยละ 32 ของกองทุน CMIM ซึ่งปัจจุบัน มีมูลค่ารวมทั้งสิ้น 240 พันล้านเหรียญดอลลาร์ สหรัฐฯ ซึ่งญี่ปุ่นให้ข้อมูลพันเท่ากับจีนรวมฮ่องกง (The Joint Statement of the 12th ASEAN+3 Finance Ministers' Meeting, 2009, p.4) และ แม้ญี่ปุ่นจะประสบปัญหาภาวะเศรษฐกิจชะงักงัน ในประเทศ แต่ ณ สิ้นเดือนธันวาคม 2558 ญี่ปุ่นมี เงินทุนสำรองระหว่างประเทศถึง 1,233.2 พันล้าน ดอลลาร์สหรัฐฯ (Trading Economics, 2016) จึง เป็นเครื่องการันตีว่าญี่ปุ่นจะสามารถแสดงบทบาท หลักในการสนับสนุน CMIM ต่อไปได้

4.3 บทบาทในการเป็นผู้นำการเจรจา แลกเปลี่ยนเงินตราแบบทวิภาคี

ญี่ปุ่นเป็นผู้นำในการเจรจาการทำข้อตกลง แลกเปลี่ยนเงินตราแบบทวิภาคี (Bilateral Swap Arrangements: BSAs) ภายใต้ความตกลง CMI ข้อมูล ณ สิ้นสุดเดือนเมษายน 2552 ญี่ปุ่นเจรจา ทำ BSAs กับ 7 ประเทศ ได้แก่ เกาหลีใต้ จีน อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ ไทย และสิงคโปร์ รวมมูลค่าทั้งสิ้น 44,000 ล้านเหรียญสหรัฐฯ ซึ่งเป็น ปริมาณมากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับจีนซึ่งทำ BSAs มูลค่า 16,500 ล้านเหรียญสหรัฐฯ และเกาหลีใต้ทำ BSAs มูลค่า 18,500 ล้านเหรียญดอลลาร์สหรัฐฯ (Ministry of Finance, Japan, 2009)

4.4 บทบาทในการเป็นผู้ประสานงานระหว่างสถาบันของภูมิภาคและสถาบันการเงินของโลก

ในการพัฒนา CMI ญี่ปุ่นมีบทบาทเป็นผู้ประสานงาน (liason) ระหว่างสถาบันการเงินระดับภูมิภาคกับสถาบันการเงินโลกโดยเฉพาะ IMF โดยญี่ปุ่นมักจะประเมินปฏิกิริยาตอบกลับของ IMF ต่อการพัฒนา CMI และ CMIM รวมทั้งการสร้างกลไกของ CMI และ CMIM ที่ให้บทบาทแก่ IMF (IMF Linked-Portion)⁴ รวมทั้งญี่ปุ่นยังตอบกลับปฏิกิริยาเหล่านั้น ผ่านบทบาทของตนในการเป็นคณะกรรมการบริหารใน IMF นอกจากนี้ ญี่ปุ่นยังสามารถเป็นตัวแทนผลประโยชน์ของประเทศในเอเชียตะวันออก และแสดงบทบาทผู้นำภูมิภาคในการประชุมคณะกรรมการบริหาร IMF อีกทั้งยังมีเจ้าหน้าที่กระทรวงการคลังญี่ปุ่นหลายคนประจำการอยู่ที่ IMF ด้วย ซึ่งจะช่วยดูแลประสานผลประโยชน์ให้ญี่ปุ่นและประเทศในภูมิภาค สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นว่า ญี่ปุ่นพยายามที่จะสร้างดุลยภาพเพื่อลดความขัดแย้งกับ IMF ซึ่งยังคงเป็นสถาบันการเงินระดับโลกที่มีอิทธิพลและควบคุมโดยสหรัฐฯ

จากบทบาทของญี่ปุ่นข้างต้น จะเห็นได้ว่าญี่ปุ่นเป็นประเทศที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนา CMI และ CMIM

5. ผลประโยชน์ของญี่ปุ่นในการพัฒนามาตรการริเริ่มเชียงใหม่

ความพยายามของญี่ปุ่นในการพัฒนา

มาตรการริเริ่มเชียงใหม่ (Chiang Mai Initiative: CMI) และมาตรการริเริ่มเชียงใหม่ไปสู่การเป็นพหุภาคี (Chiang Mai Initiative Multilateralization: CMIM) มีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและการเมืองเป็นแรงขับเคลื่อน

5.1 ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ

ญี่ปุ่นมีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจสำคัญ 3 ประการ ดังนี้

ประการแรก ญี่ปุ่นมองเห็นถึงผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของตนในการรักษาเสถียรภาพทางการเงินภายในภูมิภาค เนื่องจากญี่ปุ่นมีความเกี่ยวพันทางเศรษฐกิจที่กระชับแน่นกับประเทศต่างๆ ผ่านเงินกู้จากธนาคาร การลงทุนโดยตรงและการค้า วิกฤตการณ์เงินที่ก่อตัวเต็มรูปส่งผลร้ายแรงต่อบริษัทและธนาคารญี่ปุ่น (Hyoung-Kyu Chey, 2009: 457) ดังนั้น ญี่ปุ่นจึงต้องการให้ CMI และ CMIM เป็นเครื่องประกันการจัดหาเงินทุนสำรองที่มีสภาพคล่องสูงในช่วงเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ โดยผลักดันบนพื้นฐานที่ว่า CMI และ CMIM มีความสำคัญยิ่งทั้งต่อเสถียรภาพของตลาดการเงิน และการกระตุ้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจทั่วทั้งภูมิภาค (Titik Anas and Deni Friawan, 2008, p.152)

ในรายงานของ Keidanren ซึ่งเป็นสมาพันธ์องค์การทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่น เห็นว่า CMI และ CMIM จะทำให้เกิดเสถียรภาพด้านค่าเงิน (currency stability) ซึ่งเป็นเงื่อนไขทำให้ประกอบธุรกิจในเอเชียได้อย่างราบรื่น นอกจากนั้น Keidanren ยังได้เรียกร้องให้มีการขยายประเทศ

⁴ IMF Linked Portion หมายถึง กรณีประเทศสมาชิกอาเซียน+3 ที่ต้องการขอกู้เงิน ได้เข้าโครงการรับความช่วยเหลือทางการเงินจาก IMF สามารถขอรับความช่วยเหลือจากกองทุน CMIM ได้สูงสุดเท่ากับโควตาในการขอรับความช่วยเหลือทั้งหมดของประเทศสมาชิคนั้นๆ ซึ่งต่างจาก IMF De-Linked Portion ซึ่งหมายถึง กรณีที่ประเทศสมาชิกอาเซียน+3 ต้องการขอรับความช่วยเหลือทางการเงิน แต่ไม่ได้เข้าโครงการเข้ารับการช่วยเหลือจาก IMF ประเทศสมาชิกสามารถขอรับความช่วยเหลือจากกองทุน CMIM ได้สูงสุดเท่ากับร้อยละ 30 ของโควตาในการขอรับความช่วยเหลือทั้งหมดของประเทศสมาชิคนั้นๆ

สมาชิก CMIM และเพิ่มความยืดหยุ่นในการนำมาตรการริเริ่มนี้ไปปฏิบัติ (Asian Business Summit Joint Statement, 2010) เมื่อการประกอบธุรกิจของญี่ปุ่นในเอเชียราบรื่น ก็เท่ากับเป็นการรักษาความรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจของชาติไว้ด้วย และเมื่อเศรษฐกิจญี่ปุ่นแข็งแกร่ง จะทำให้มีงบประมาณในการเสริมอำนาจทางการเงินและการเมืองภายในภูมิภาคได้

ประการที่ 2 ญี่ปุ่นต้องการใช้เงินทุนสำรองระหว่างประเทศของตนที่มีปริมาณมหาศาลให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เนื่องจากการสะสมเงินทุนสำรองระหว่างประเทศจำนวนมาก แม้จะเป็นเครื่องป้องกันไม่ให้เกิดวิกฤตเศรษฐกิจเพราะธนาคารกลางสามารถใช้เงินทุนสำรองเพื่อแทรกแซงในช่วงปัญหาไม่วิกฤต (non-crisis) เพื่อลดภาวะความไม่แน่นอน หรือรักษาระดับอัตราแลกเปลี่ยนที่ต้องการ อย่างไรก็ตาม การสะสมเงินทุนสำรองขนาดใหญ่มีต้นทุนสูง สามารถก่อให้เกิดหนี้และความเสี่ยงที่จะขาดทุน ทั้งนี้ เพราะเงินทุนสำรองอัตราแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศสามารถมีมูลค่าลดลง หากระดับอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราสูงขึ้น (Brussell Green and Tom Torgerson, 2007, p.9) ด้วยเหตุนี้ ญี่ปุ่น (รวมทั้งจีน) จึงปรารถนาที่จะช่วยเหลือประเทศเพื่อนบ้านเมื่อต้องเผชิญกับภาวะขาดแคลนเงินทุนสำรองอัตราแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศที่ร้ายแรง

ประการที่ 3 ญี่ปุ่นหวังให้ CMI และ CMIM เป็นอีกหนึ่งช่องทางที่จะสนับสนุนการผลักดันเงินเยนให้เป็นสกุลเงินสากล (internationalization of the Yen) ซึ่งเป็นเป้าหมายเชิงนโยบายสำคัญที่

จะปกป้องเศรษฐกิจภายในประเทศจากความเปราะบางด้านค่าเงิน (currency vulnerability) ที่เกิดขึ้นตั้งแต่ปี 2540 เป็นต้นมา แม้ว่าด้วยพื้นฐานของ CMI และ CMIM ถูกออกแบบมา เพื่อเตรียมการเสริมสภาพคล่องแก่ประเทศที่ประสบวิกฤตด้วยสกุลเงินดอลลาร์ แต่ญี่ปุ่นก็มีการตกลงแลกเปลี่ยนเงินสกุลท้องถิ่นระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน +3 ด้วย เพื่อส่งเสริมการลดการพึ่งพิงเงินดอลลาร์สหรัฐฯ ได้แก่ การแลกเปลี่ยนเงินเยนกับเงินสกุลของเกาหลีใต้⁵ ไทย ฟิลิปปินส์ จีน และสิงคโปร์ (Ministry of Finance, Japan, 2015) โดยมีวัตถุประสงค์นอกจากจะเป็นการช่วยเหลือซึ่งกันและกันยามเกิดวิกฤตค่าเงินเพื่อรักษาเสถียรภาพทางการเงินแล้ว ยังเป็นช่องทางที่จะทำให้เงินเยนเข้าสู่ระบบการเงินระหว่างประเทศในเอเชียจำนวนมาก ซึ่งทำให้เงินเยนมีความสำคัญในภูมิภาคมากยิ่งขึ้น

อนึ่ง ญี่ปุ่นมีนโยบายสนับสนุนความเป็นสากลของเงินเยนมานาน โดยเริ่มมีการพูดคุยถกเถียงในหมู่ผู้กำหนดนโยบายตั้งแต่ทศวรรษที่ 1970s หลังการเกิดวิกฤตเศรษฐกิจเอเชียปี 2540 ญี่ปุ่นได้ชูนโยบายนี้อย่างชัดเจนโดยเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิรูปทางการเงินครั้งใหญ่ที่เรียกว่า “Financial Big Bang” เนื่องจากเห็นประโยชน์ว่าหากใช้เงินเยนเป็นสกุลเงินหลักในการทำธุรกรรมการเงินระหว่างประเทศ เช่น การค้าขายระหว่างประเทศ การส่งออก-นำเข้า จะช่วยลดความเสี่ยงจากอัตราแลกเปลี่ยนที่มีความผันผวน ช่วยกระจายความเสี่ยงของการลงทุน และการจัดการกองทุนของนักลงทุนต่างประเทศ ธนาคารกลาง และ

⁵ ความตกลงแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศญี่ปุ่นและเกาหลีใต้ ได้มีการจัดทำสัญญาครั้งแรกปี 2544 ซึ่งได้มีการต่อสัญญาโดยตลอดจนกระทั่งล่าสุดเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2558 ทั้งสองประเทศได้ปล่อยให้อัตราแลกเปลี่ยนลอยตัว โดยไม่ได้มีการร้องขอจากเกาหลีใต้ให้ต่ออายุ อย่างไรก็ตาม รัฐบาลเกาหลีใต้ในปัจจุบันกำลังพิจารณาการทำสัญญากับญี่ปุ่นอีกครั้ง เนื่องจากเล็งเห็นถึงความสำคัญของความตกลงนี้เพื่อป้องกันการเกิดวิกฤตการณ์เงินในอนาคต

อื่นๆ (Internationalization of the Yen, Interim Report, November 12, 1998) ดังนั้น การผลักดัน CMI และ CMIM สามารถเป็นอีกช่องทางหนึ่งที่จะเป็นส่วนเสริมกับการตอบสนองต่อเป้าประสงค์นี้

นอกจากนี้ ความมุ่งหวังของญี่ปุ่น คือ การได้มาซึ่งประมุขภาพด้านอัตราแลกเปลี่ยน (currency leadership) ที่สามารถทรงไว้ซึ่งเอกสิทธิ์พิเศษ (exorbitant privilege) ในลักษณะเดียวกับที่สหรัฐฯ ได้รับจากบทบาทระดับโลกของเงินดอลลาร์ (Paul Volcker and Toyoo Gyoten, 1992, p.42-43) สหรัฐฯ สามารถใช้อำนาจและเอกสิทธิ์ของตนผ่านเครื่องมือที่หลากหลาย เช่น การครอบงำสกุลเงินอัตราแลกเปลี่ยนสากลของเงินดอลลาร์ ตลาดการเงินของสหรัฐฯ ซึ่งมีขนาดมหึมา ความสำคัญของตลาดพันธบัตรรัฐบาลและบทบาทอันทรงอิทธิพลของสหรัฐฯ ภายในสถาบันการเงินโลก อาทิ IMF และธนาคารเพื่อการชำระหนี้ระหว่างประเทศ (Bank of International Settlements: BIS) เป็นต้น (William Grimes, 2009, p.26-29, p.151-153) ในแง่นี้ ญี่ปุ่นจึงต้องการทำให้เงินเยนได้รับความสนใจเพิ่มขึ้น และหากเงินเยนได้รับการยอมรับ มีค่าเงินที่เหมาะสมและมีเสถียรภาพ ประกอบกับการที่ญี่ปุ่นมีปริมาณทุนสำรองเงินตราต่างประเทศจำนวนมาก ปัจจัยเหล่านี้ล้วนแสดงให้เห็นถึงสมรรถนะทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่นที่จะทำให้ญี่ปุ่นมีอำนาจในการโน้มน้าวชักชวนให้ประเทศสมาชิกยอมรับในนโยบายหรือความคิดริเริ่มต่างๆ ที่จะเอื้อประโยชน์ทั้งทางเศรษฐกิจและการเมืองของญี่ปุ่น

5.2 ผลประโยชน์ทางการเมือง

แม้สาระสำคัญของมาตรการริเริ่ม CMI และ CMIM จะเป็นเรื่องเศรษฐกิจ ทว่าการเมืองย่อมเข้ามาเกี่ยวข้องอย่างเลี่ยงไม่ได้ นอกเหนือจากผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่กล่าวไปข้างต้นแล้ว ญี่ปุ่นยังมีแรงจูงใจทางการเมืองในการออกแบบ CMI และ CMIM ตามผลประโยชน์ของตนทั้งในเชิงอำนาจและเกียรติภูมิ

ประการแรก ญี่ปุ่นต้องการเสริมสร้างอำนาจของตนภายในภูมิภาคผ่านมาตรการริเริ่มด้านการเงิน ในช่วงก่อนวิกฤตการณ์ทางการเงินในเอเชีย 2540-2541 กรอบภูมิภาคด้านการเงินที่เสนอโดยญี่ปุ่นมักไม่รวมสหรัฐฯ เป็นสมาชิก (Asia-only financial framework) เช่น 1) Executives' Meeting of East Asia-Pacific Central Banks (EMEAP)⁶ 2) Japan-ASEAN Finance Ministers' Meeting (Japan-ASEAN FMM)⁷ และ 3) Four Markets Group⁸ ด้วยเหตุผลที่ว่าหากสหรัฐฯ ยังคงเกี่ยวพันในเอเชีย จะเป็นการยับยั้งการขยายอิทธิพลของญี่ปุ่นภายในภูมิภาค (Shintaro Hamanaka, 2001, p.76-100)

ในช่วงปี 2540-2541 ญี่ปุ่น สหรัฐฯ และ IMF มีความขัดแย้งในเรื่องการอธิบายสาเหตุของวิกฤตการณ์การเงินในเอเชีย ดังนั้น ญี่ปุ่นจึงต้องการจัดตั้งกองทุนที่เป็นอิสระจาก IMF และอิทธิพลของสหรัฐฯ แม้ CMIM จะต่างจาก AMF แต่การสนับสนุนเชิงนโยบายเฉพาะในการลดการเกี่ยวพันกับ IMF และหันมาให้ความสำคัญกับมาตรการเฝ้าระวังภายในอาเซียน+3 นักวิเคราะห์หลายคนให้เหตุผลว่า การดังกล่าวเป็นก้าวสำคัญ

⁶ เวทีการประชุมธนาคารกลางของ 11 ประเทศในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก

⁷ การประชุมรัฐมนตรีคลังระหว่างญี่ปุ่นและอาเซียน

⁸ เวทีประชุมของผู้เชี่ยวชาญด้านเศรษฐกิจจาก 4 ประเทศ คือ ญี่ปุ่น ฮองกง สิงคโปร์ และออสเตรเลีย

ไปสู่การเป็น AMF ในแง่หนึ่ง จึงอาจกล่าวได้ว่าญี่ปุ่นสนับสนุนมาตรการริเริ่ม CMI และ CMIM ที่ไม่รวมสหรัฐฯ เป็นสมาชิก เพราะหวังที่จะสร้างอิทธิพลในภูมิภาคอย่างต่อเนื่อง การเป็นผู้สนับสนุนทางการเงินรายใหญ่สามารถเพิ่มอำนาจ อิทธิพล รวมถึงเกียรติภูมิของชาติได้ในเวทีระหว่างประเทศได้ (Shintaro Hamanaka, 2001, p.76-100, Shintaro Hamanaka, 2009, p.20-21) ในทำนองเดียวกัน Saori Katada (2003) มองว่า ภูมิภาคนิยมด้านการเงินในเอเชียสำหรับญี่ปุ่นนั้น เป็นเรื่องของยุทธศาสตร์สร้างดุลยภาพ (counter-weight strategy) และภูมิรัฐศาสตร์เชิงป้องกันตนเอง (defensive geopolitics of self-preservation)

ประการที่ 2 CMI และ CMIM สร้างแนวการป้องกันความเสี่ยง (hedge) และอำนาจต่อรองให้กับญี่ปุ่นและประเทศสมาชิก เพราะ CMI และ CMIM ไม่เพียงลดการพึ่งพา IMF ซึ่งสร้างเงื่อนไขที่เป็นปัญหา แต่ยังจัดปัญหาเรื่องความจำเป็นในการพึ่งพาเงินทุนช่วยเหลือสภาพคล่องจากสหรัฐฯ เมื่อเกิดภาวะฉุกเฉิน ซึ่งเป็นการลดอำนาจและอิทธิพลทางการเงินของ IMF และสหรัฐฯ ในภูมิภาค (Randall Henning, 2002, p.86, William Grimes, 2009, p.103)

อย่างไรก็ตาม ญี่ปุ่นซึ่งเป็นพันธมิตรทั้งทางการค้าและการเมืองกับสหรัฐฯ ไม่ต้องการกระทำการใดๆ ที่เป็นภัยต่อผลประโยชน์ของสหรัฐฯ ในภูมิภาคโดยตรง ในช่วงที่จีนกำลังทะยานขึ้นหากสหรัฐฯ ยังคงเกี่ยวพันในเอเชียก็จะเป็นการยับยั้งการขยายอำนาจของจีน เพราะประเทศมหาอำนาจที่กำลังทะยานขึ้น อาจต้องการกำหนดระเบียบระหว่างประเทศใหม่เพื่อที่จะสนองความ

ต้องการของประเทศตน ญี่ปุ่นจึงพยายามผลักดันให้ CMI และ CMIM ให้มีความเชื่อมโยงกับระบบของ IMF (IMF Linked-Portion) ดังที่กล่าวในช่วงต้น ทั้งที่ประเทศสมาชิกส่วนใหญ่โดยเฉพาะอาเซียนไม่เห็นด้วย ความเชื่อมโยงกับ IMF ไม่เพียงเป็นผลประโยชน์สำหรับประเทศผู้ให้กู้หลักอย่างญี่ปุ่นที่ต้องการความมั่นใจว่าลูกหนี้จะใช้เงินอย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถชำระคืนตามเวลาที่กำหนดเท่านั้น แต่ยังเป็นผลประโยชน์ทางการเมืองในแง่ของการเป็นพันธมิตรกับสหรัฐฯ เพราะการให้ IMF เข้ามามีบทบาทในการตัดสินใจอนุมัติเงินจากกองทุน CMI และ CMIM และการกล่าวเน้นย้ำว่า CMI และ CMIM เป็นส่วนเสริมของแหล่งทุนของสถาบันการเงินระหว่างประเทศ เป็นการรักษาความสัมพันธ์กับ IMF และสหรัฐฯ ไว้ไม่ให้ต้องเผชิญความขัดแย้งโดยตรง

ประการที่ 3 ประเทศสมาชิกสามารถรวมจีนซึ่งมีอำนาจมากกว่าทั้งด้านเศรษฐกิจและการทหาร ในความร่วมมือภูมิภาคด้านการเงิน การมีส่วนร่วมของจีนในความร่วมมือด้านการเงินระหว่างประเทศจะเป็นการป้องกันภัยคุกคามทางเศรษฐกิจจากจีนที่เพิ่มมากขึ้น ในขณะเดียวกัน หากปราศจากซึ่งการสนับสนุนของจีนแล้ว การกระชับความร่วมมือภูมิภาคด้านการเงินย่อมเป็นเรื่องยาก ญี่ปุ่นหวังจะตรึงเงินเข้ากับระเบียบด้านการเงินแบบเสรีนิยม ซึ่งจะเพิ่มการพึ่งพาซึ่งกันและกัน ทำให้ภัยคุกคามจากจีนลดลง นอกจากนั้น ความร่วมมือด้านการเงินจะทำให้ตลาดการเงินของจีนเปิดต่อการไหลเวียนของเงินทุนระหว่างประเทศมากขึ้น ซึ่งจะทำให้บริษัทข้ามชาติของญี่ปุ่นสามารถเข้าถึงตลาดการเงินของจีนได้โดยง่าย (William Grimes, 2009, p.163)

จากที่กล่าวไปทั้งหมด ได้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและการเมืองเป็นแรงขับเคลื่อนให้ญี่ปุ่นแสดงบทบาทเชิงรุกในการผลักดัน CMI และ CMIM อย่างไรก็ตาม ในการติดตามผลประโยชน์ข้างต้นของญี่ปุ่นต้องเผชิญกับอุปสรรคและความท้าทายซึ่งจะกล่าวในส่วนถัดไป

6. ความท้าทายของญี่ปุ่นในการพัฒนามาตรการริเริ่มเชียงใหม่และมาตรการริเริ่มเชียงใหม่ไปสู่การเป็นพหุภาคี

การแสวงหาผลประโยชน์ของญี่ปุ่นในการออกแบบและสร้างความเข้มแข็งให้กับ CMI และ CMIM ไม่ใช่เรื่องง่าย ผลประโยชน์แห่งชาติหลัก (core national interests) ของญี่ปุ่นถูกกำหนดเงื่อนไขด้วยความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลก

ในระดับภูมิภาค ประเด็นทางประวัติศาสตร์เป็นอุปสรรคต่อความเป็นผู้นำของญี่ปุ่น เพราะประเทศในเอเชียบางประเทศแบ่งรับแบ่งสู้ที่จะสนับสนุนมาตรการริเริ่มที่เป็นอิสระของญี่ปุ่น (Saori Katada, 2002, p.85) ในขณะเดียวกัน การทะยานขึ้นของจีน ทำให้เส้นทางสู่ความเป็นผู้นำภูมิภาคด้านการเงินเลือนรางลง (Ko Hirano, 2011) ในปี 2540 จีนเห็นว่าข้อเสนอ AMF ที่ญี่ปุ่นนำเสนอเป็นความพยายามของญี่ปุ่น ที่จะแสดงตนในฐานะผู้นำภูมิภาค และสถาปนาอำนาจนำ (hegemony) ให้กับเงินเยนซึ่งเป็นสิ่งที่จีนไม่ต้องการให้เกิดขึ้นภายในภูมิภาค และจีนมีนโยบายการสนับสนุนเงินหยวนให้เป็นเงินสกุลสากล (internationalization of the Yuan) ด้วยเช่นเดียวกัน

ญี่ปุ่นและจีนยังแข่งขันกันหลายเรื่อง เช่น ในระหว่างปี 2548-2552 ญี่ปุ่นและจีนได้

แข่งขันกันเพื่อเป็นผู้ให้การสนับสนุนรายใหญ่ที่สุด แต่ในที่สุดทั้งญี่ปุ่นและจีนรวมฮ่องกงตกลงให้ข้อผูกพันที่จะให้สภาพคล่องจำนวน 38,400 ล้านเหรียญสหรัฐฯ หรือร้อยละ 32 ของกองทุน CMIM เท่ากัน (สำนักนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศ, 2554, น.111) นอกจากนี้ ทั้งญี่ปุ่นและจีนยังแข่งขันกันเพื่อดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการคนแรกของ AMRO โดยฝ่ายจีนคัดค้านผู้สมัครจากญี่ปุ่น อย่างไรก็ตาม ทั้งสองประเทศสามารถตกลงกันได้ในที่ประชุมรัฐมนตรีคลังอาเซียน+3 ปี 2554 ว่าให้ผู้สมัครจากจีน คือ Mr. Wei Benhua เป็นผู้อำนวยการ AMRO ในปีแรก หลังจากนั้น ให้ผู้สมัครจากญี่ปุ่นดำรงตำแหน่งต่อซึ่งก็คือ Mr. Yoishi Nemoto ผู้อำนวยการ AMRO คนปัจจุบัน (Joel Ratus, 2011) ยิ่งไปกว่านั้น จีนยังมีความเคลื่อนไหวมากมายในการทำสัญญาแลกเปลี่ยนสกุลเงินทวิภาคีกับสมาชิกอาเซียน

ความพยายามผลักดันให้เงินเยนเป็นเงินสกุลหลักในการทำธุรกรรมทางการเงินข้ามพรมแดนของญี่ปุ่นยังต้องเผชิญอุปสรรคอันเนื่องมาจากการทวีความสำคัญของเงินหยวนของจีนที่มีปริมาณมากขึ้นทั่วโลกอันเกิดจากการค้าระหว่างประเทศของจีน รวมทั้งความพยายามของจีนในการผลักดันให้เงินหยวนเป็นเงินสกุลสากล (internationalization of the Yuan) ด้วยเช่นกัน เห็นได้ชัดเจนว่าจีนเป็นกุญแจสำคัญในการบดบังบทบาทนำของญี่ปุ่นในการพัฒนา CMI และ CMIM

ความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างประเทศยังส่งผลต่อความก้าวหน้าของความร่วมมือด้านการแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่างญี่ปุ่นและเกาหลีใต้ ทั้งสองประเทศได้ปล่อยให้สัญญาหมดอายุลงเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2558 ที่ผ่านมา โดยเหตุการณ์นี้เกิดหลังจากที่อดีตนายกรัฐมนตรี Lee Myung-bak

ของเกาหลีใต้ ได้ไปเยือนหมู่เกาะที่เป็นข้อพิพาทระหว่างญี่ปุ่นและเกาหลีใต้ หลังจากนั้น ทั้งสองประเทศก็ปล่อยให้สัญญาสิ้นสุดลงเมื่อครบกำหนด แต่ฝ่ายเกาหลีใต้ให้เหตุผลว่า ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องต่อความร่วมมือด้านการเงินกับญี่ปุ่น เนื่องจากเกาหลีใต้มีเงินสำรองเงินตราต่างประเทศเพียงพอแล้ว และมีบัญชีเดินสะพัดที่เกินดุลอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งยังมีเครือข่ายการทำสัญญาแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่างประเทศกับจีนและประเทศอื่นๆ (Nikkei Asian Review, 2015)

เกือบสองทศวรรษของการเจรจันนับตั้งแต่วิกฤตเศรษฐกิจสกุลเงินของเอเชีย กลไกมาตรการ CMI เงินสำรองของภูมิภาคยังคงไม่ชัดเจน ในการประชุมระหว่างรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังและผู้ว่าการธนาคารกลางจากประเทศอาเซียน +3 ล่าสุดเมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2559 ที่เมืองแฟรงก์เฟิร์ต ประเทศเยอรมนีที่มีการหารือเกี่ยวกับอนาคตของ CMIM ยังคงมีความขัดแย้งระหว่างประเทศสมาชิก กล่าวคือ ญี่ปุ่น จีน และเกาหลีใต้ต้องการให้กฎการให้ยืมเงินมีความเข้มงวดและชัดเจนมากขึ้น แต่ประเทศอาเซียนกลับต้องการให้มีการผ่อนคลายกฎและเงื่อนไขเพื่ออำนวยความสะดวกให้ประเทศสมาชิกสามารถเข้าถึงกองทุนได้มากกว่าปัจจุบัน ซึ่งมีเพียงร้อยละ 30 ของกองทุนเท่านั้นที่ประเทศสมาชิกสามารถกู้ได้โดยปราศจากความเกี่ยวพันกับ IMF (Nikkei Asian Review, 2016) ปัจจุบัน ญี่ปุ่นอยู่ในสถานการณ์ที่ยากลำบากที่จะต้องบริหารความสมดุลระหว่างการรักษาผลประโยชน์ของตนเองในฐานะผู้ให้กู้รายใหญ่ที่ต้องหามาตรการป้องกันไม่ให้ผู้กู้ไม่ชำระเงินคืน กับการรักษาสัมพันธ์ภาพที่ดีโดยการให้ความช่วยเหลือทางการเงินกับประเทศอาเซียน

ในระดับโลก แม้ว่าญี่ปุ่นจะไม่พอใจกับการครอบงำของสหรัฐฯ ที่บีบให้ญี่ปุ่นต้องยอมรับข้อตกลงต่างๆ ที่ไม่เป็นธรรม แต่ทว่าการก่อตั้งสถาบันระหว่างประเทศที่ประจักษ์หน้ากับบรรทัดฐานโลกของสหรัฐฯ ก็เป็นเรื่องที่ยากจะเกิดขึ้นได้ เพราะหากญี่ปุ่นตัดสินใจเช่นนั้น ย่อมเป็นการแสดงออกทางการเมืองที่มีความเสี่ยง อีกทั้งเป็นการท้าทายอำนาจเชิงโครงสร้างของสหรัฐฯ โดยตรง

ทั้งหมดนี้แสดงให้เห็นภาพของความท้าทายสำคัญของญี่ปุ่นในการติดตามผลประโยชน์ทั้งทางเศรษฐกิจและการเมืองข้างต้นที่จะได้รับการสนับสนุนการพัฒนา CMI และ CMIM

7. บทสรุป

จากการศึกษาบทบาท ผลประโยชน์ ความท้าทายของญี่ปุ่นในการพัฒนามาตรการริเริ่มเชียงใหม่แบบทวิภาคี (Chiang Mai Initiative: CMI) ซึ่งพัฒนาไปเป็นแบบพหุภาคี (Chiang Mai Initiative Multilateralization: CMIM) จะเห็นได้ว่าญี่ปุ่นกำลังติดตามผลประโยชน์ของตนผ่านการทำความตกลงนี้

การกระทำเพื่อบรรลุผล (activism) ของญี่ปุ่นนั้น มีความเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและการเมือง ในทางเศรษฐกิจ ญี่ปุ่นต้องการสร้างเสถียรภาพทางการเงินของชาติ ส่งเสริมการประกอบธุรกิจของบริษัทญี่ปุ่นในเอเชีย ส่งเสริมการให้ความช่วยเหลือทางการเงินและการทำความตกลงแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่างประเทศเพื่อลดภาระการแบกรับต้นทุนของการสะสมเงินทุนสำรองขนาดใหญ่ และการทำให้เงินเยนเป็นสกุลเงินสากล นอกจากนี้ CMI และ CMIM ยังช่วย

ตรึงเงินเข้ากับระเบียบด้านการเงินแบบเสรีนิยม ซึ่งช่วยบรรเทาภัยคุกคามจากจีนต่อญี่ปุ่นและประเทศเพื่อนบ้านในเอเชียอื่นๆ

ในทางการเมือง ญี่ปุ่นต้องการแสดงอิทธิพลในเอเชีย จึงพยายามมีบทบาทนำในการก่อตั้งกลไกสถาบันภูมิภาคต่างๆ ซึ่งลดอำนาจของสหรัฐฯเหนือประเทศในเอเชียตะวันออก ด้วยการเป็นประเทศผู้ให้การสนับสนุนรายใหญ่ที่สุด ญี่ปุ่นหวังจะเพิ่มอิทธิพลในการตัดสินใจและเงื่อนไขให้ทุกอย่างไว้ที่ตาม การดังกล่าวไม่ได้ไรด้วยกลีบกุหลาบ แม้ว่าญี่ปุ่นจะต้องการใช้ CMI และ CMIM เป็นส่วนหนึ่งของกรอบความร่วมมือเฉพาะประเทศในเอเชียเพื่อลดอิทธิพลของ IMF และสหรัฐฯ ญี่ปุ่นก็ต้องการรักษาความสัมพันธ์อันดีกับประเทศ

ภายในภูมิภาคด้วย เพื่อลดความไม่ไว้วางใจซึ่งเกิดจากเอกประวัติศาสตร์ ในขณะเดียวกัน ญี่ปุ่นไม่ต้องการท้าทายสหรัฐฯโดยตรง เพราะญี่ปุ่นจำเป็นต้องชั่งน้ำหนักระหว่างความไม่พอใจที่มีต่อการครอบงำของสหรัฐฯกับผลประโยชน์ที่จะได้รับจากความสัมพันธ์ทวิภาคี ดังนั้น ญี่ปุ่นจึงเลือกใช้การถ่วงดุลด้วยการสนับสนุนให้ CMI และ CMIM คงความเชื่อมโยงกับ IMF ไว้ เพื่อประนีประนอมกับผลประโยชน์ของประเทศที่มีส่วนได้ส่วนเสียโดยไม่กำหนดเงื่อนไขเป็นการบังคับจนเกินไป ด้วยภาวะกลืนไม่เข้าคายไม่ออกที่ซับซ้อนนี้ ญี่ปุ่นได้ดำเนินนโยบายตามยุทธศาสตร์หลักของตนอย่างชัดเจน และยังได้ประเมินผลประโยชน์ของตนเองใหม่ผ่านการต่างๆ ของ CMI และ CMIM ด้วย

เอกสารอ้างอิง

- จุลชีพ ชินวรรณ. *โลกในศตวรรษที่ 21 : กรอบการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2557. 464 หน้า
- สำนักนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศ. (2554). *มาตรการริเริ่มเชียงใหม่ไปสู่การเป็นพหุภาคี. วารสารการเงินการคลัง*, 23 (67), 109-113.
- Anas, T. and Friawan, D. (2008). The future role of the IMF: Asian perspectives. *FES Briefing Paper*.
- Amyx, J. (2003). *Japan and the evolution of regional financial arrangements in East Asia*. In E. Krauss & T.J. Pempel. (Eds.), *Beyond bilateralism: US-Japan relations in the new Asia-Pacific*. (pp. 198-220). Stanford, Cal.: Stanford University Press.
- Asian Business Summit Joint Statement. *Building Global Prosperity through Sustainable Asian Growth*, March 15, 2010. Retrieved from http://asianbondsonline.adb.org/publications/external/2011/Asian_Business_Summit_Joint_Statement.htm.
- Bello, W. (1998). East Asia: On the eve of the great transformation? *Review of International Political Economy*, 5 (3), 424-444.
- Chey, Hyoung-Kyu. (2009). The changing political dynamics of East Asian financial cooperation: The Chiang Mai Initiative. *Asian Survey*, 49 (3), 450-467.

- Dieter, H. (2007). Monetary and financial cooperation in Asia: Motives, sequencing and political obstacles. *GARNET Working Paper*, 16/07.
- Gilpin, R. (1987). *The Political economy of international relations*. Princeton: Princeton University Press.
- _____ (2001). *Global political economy*. Princeton: Princeton University Press.
- Green, B. and Tom T. (2007). Are high foreign exchange reserves in emerging markets a blessing or a burden? *Occasional Paper*.
- Grimes, W. (2009). *Currency and contest in East Asia: The great power politics of financial regionalism*. Ithaca, N.Y.: Cornell University Press.
- Hamanaka, S. (2009). *Asian regionalism and Japan: The politics of membership in regional diplomatic, financial and trade groups*. Abingdon: Routledge.
- Hamanaka, S. (2011). Asian financial cooperation in the 1990s: The politics of membership. *Journal of East Asian Studies*, 11 (1). 75-103.
- Hayashi, S. (2006). *Japan and East Asian monetary regionalism towards a proactive leadership role?* New York: Routledge.
- Henning, R. (2002). East Asian Financial Cooperation. Policy analyses in international economics 68. Washington: Institute for International Economics.
- Hirano, K. (2011). Japan today: China's rise clouds Japan's leadership in regional finance. Retrieved from <http://www.japantoday.com/category/commentary/view/chinas-rise-clouds-japans-leadership-in-regional-finance>
- Hook, G., et al. (2002). Japan and the East Asian financial crisis: Patterns, motivations and instrumentalisation of Japanese regional economic diplomacy. *European Journal of East Asian Studies* 1 (2).
- Hughes, C. (1999). Japanese Policy and the East Asian currency crisis: Abject defeat or quiet victory, *Review Literature and Arts of the Americas*, 7 (2).
- Johnson, C. (1993). *The state and Japanese grand strategy*. In R. Rosecrance & S. Arthur (Eds.), *The domestic bases of grand strategy*. Ithaca: Cornell University Press.
- Katada, S. (2001). *Banking on stability: Japan and the cross-Pacific dynamics of international financial crisis management*. Ann Arbor: University of Michigan Press.
- Katada, S. (2002). Japan and Asian monetary regionalisation: Cultivating a New Regional leadership after the Asian financial crisis. *Geopolitics*, 7 (1), 85-112.

- Katada, S. (2003). *Japan's Counterweight Strategy: U.S.-Japan cooperation and competition in International Finance*. In E. Krauss & T.J. Pempel (Eds.), *Beyond bilateralism: U.S.-Japan relations in the new Asia-Pacific*. (pp. 176-177). Stanford, CA: Stanford University Press.
- _____ (2008). From a supporter to a challenger? Japan's currency leadership in dollar-dominated East Asia, *Review of International Political Economy*, 15 (3), 397-415.
- Keohane, R. (1984). *After hegemony: Cooperation and discord in the world political economy*. Princeton: Princeton University Press.
- Keohane, R. & Nye, J. (1989). *Power and interdependence*. Glenview, IL: Scott Foresman and Company.
- Nikkei Asian Review. (2015). Japan, South Korea let currency accord expire. Retrieved from <http://asia.nikkei.com/Politics-Economy/International-Relations/Japan-South-Korea-let-currency-accord-expire>
- Nikkei Asian Review. (2016). Asian dollar reserve talks unravel over funding rules. Retrieved from <http://asia.nikkei.com/Japan-Update/Asian-dollar-reserve-talks-unravel-over-funding-rules>
- Kirshner, J. (2009). *Realist political economy: Traditions themes and contemporary challenges*. In B. Mark (Ed s.), *Handbook of international political economy* (pp. 36-48). New York: Routledge.
- Mesupnikom, N. (2011). Japan's role in East Asian financial cooperation: Grand strategy or liberal adaptive state? M.A. Dissertation, Thammasat University.
- Ministry of Finance, Japan. (1998). Internationalization of the Yen, Interim Report, November 12, 1998. Retrieved from http://www.mof.go.jp/english/international_policy/financial_cooperation_in_asia/cmi/
- _____. (2015). Japan's bilateral swap arrangements (BSAs) under the Chiang Mai Initiative (CMI). Retrieved from https://www.mof.go.jp/english/about_mof/councils/customs_foreign_exchange/ko001.htm
- _____. (2015). The Asian economic crisis and Japan's contribution. Retrieved from <http://www.mofa.go.jp/policy/economy/asia/crisis0010.html>
- Postert, Michael. (2005). Japan's leading role and EU influence on financial integration in East Asia. *Japan Aktuell - Journal of Current Japanese Affairs*, 13 (6).
- Pyle, K. (2007). *Japan rising: The resurgence of Japanese power and purpose*. New York: Public Affairs.

- Rathus, J. (2009). The Chiang Mai Initiative: China, Japan and financial regionalism. Retrieved from <http://www.eastasiaforum.org/2009/05/11/the-chiang-mai-initiative-china-japan-and-financial-regionalism/>
- _____. (2011). Chiang Mai Initiative: China takes the leader's seat. Retrieved from <http://www.eastasiaforum.org/2011/06/30/chiang-mai-initiative-china-takes-the-leader-s-seat/>
- Samuels, R. (2007). *Securing Japan: Tokyo's grand strategy and the future of East Asia*. Ithaca: Cornell University Press.
- Sohn, I. (2006). Learning to cooperate: Chinese foreign financial policy and Asian regional cooperation, 1990-2005. Ph.d. Dissertation, George Washington University.
- Sussangkarn, C. (2010). Chiang Mai Initiative Multilateralization: Origin, Development and Outlook. *ADB Working Paper Series*.
- The Joint Ministerial Statement of the 8th ASEAN+3 Finance Ministers' Meeting, Istanbul, Turkey, 2005. Retrieved from <http://www.amro-asia.org/>
- The Joint Media Statement of the 12th ASEAN Plus Three Finance Minister Meeting, 2009. Retrieved from <http://www.amro-asia.org/>
- The Joint Ministerial Statement of the 14th ASEAN+3 Finance Ministers' Meeting, May 4, 2011, Ha Noi, Vietnam. Retrieved from <http://www.amro-asia.org/>
- The Joint Ministerial Statement of the ASEAN+3 Finance Ministers Meeting, August 7, 2003, Makati. Retrieved from <http://www.amro-asia.org/>
- The Joint Ministerial Statement of the ASEAN+3 Finance Ministers Meeting, May 6, 2000, Chiang Mai. Retrieved from <http://www.amro-asia.org/>
- Trading Economics (2016). Japan Foreign Exchange Reserves (1957-2016). Retrieved from <http://www.tradingeconomics.com/japan/foreign-exchange-reserves>
- Volcker, P. & Gyoten, T. (1993). *Changing fortunes: The world's money and threat to American leadership*. New York: Times Books.

